

Nyiri Péter

„kutyahússéggel kötődöm a fákhhoz”

Cseh Károly német műfordításkötetéről

Cseh Károly a legutóbbi, a mai orosz költők verseit bemutató antológiája (*Atlantisz felé*) után újabb fordításkötettel örvendeztette meg olvasóit. Ezúttal német, osztrák és svájci alkotásokat kínál a költészet – és a Cseh Károly-i költészet – kedvelőinek. A kötet – esztétikai értékei mellett – erkölcsi teljesítmény, hitvallás és értékörzés-értékmentés is. A természet mint téma, különösen az ember természethez való kötődése, a Teremtés részeként, a nagy természeti egység egyik kétségtelenül legfontosabb, de korántsem egyetlen és minden másnál magasabb rendű részeként (mozzanataként) való létezése mint téma az elmúlt évek és napjaink nyugat-európai (és magyar?) lírájában kevésbé játszik lényeges szerepet. Pedig a német nyelvű irodalomnak – elég csak Goethe, Haller vagy Lenau nevét említeni – igen komoly természetlírai hagyományai vannak. Cseh Károly a téma fontosságára hívja fel a figyelmet, és egyszersmind értéket is ment és közvetít azzal, hogy *Kutyahúség* című kötetében német nyelvű, kortársnak tekinthető költők természetet, ember és természet kapcsolatát megéneklő verseit adja közre. Húség ez is: húség emberségünkhöz, a természethez – amelyből földi köntösünk vétetett, és amelybe fejlődni, emberré válni beléhelyeztettünk –, és húség a jövőhöz is: útmutató hozzáállás a fiatalok számára.

A kötet a 20. század – többnyire második felének – német nyelvű költészetébe ad

részletes, lélekemelő és gondolatébresztő bepillantást. Cseh Károly 33 költő 99 versét fordította magyarra, ez utóbbi szám – ahogy azt az utószóban Erdélyi Z. Jánostól megtudjuk – az utószóval adja ki a kerek százat. A 33 költő ráadásul három nemzet – Németország, Ausztria és Svájc – alkotója. Ez a számmisztikai játék, avagy szerzői ihletettséggel, netán sugallattal is az Egységre, a természetnek az apró részletek harmonikus összjátékából fakadó lüktető szépségére, és magára a mindezt, a Teremtést és a „napot, csillagot” mozgó Egészre irányítja a figyelmet. S így még erőteljesebben közvetíti a költészet üzenetét, lélekszóító ajándékát.

A versek, kötetbeli egységek a természet körforgását követik. Az alcímek – *Virágzó cseresznyefa*, *Szívalakú levelek bokron*, *Napnyugat* – a bimbófeslő tavasztól a napot és évet is záró lenyugvásig tartó időszakot idézik, s gyakorta az egy szerzőtől fordított művek is a kezdettől (tavasz) a befejezésig (tél) húzódo ívet rajzolják meg. Például a német Jochen Börner művei: a *Virágzó cseresznyefa* a virágzás fénytel teli, a természetet formáló „Kezet” dicsérő-tisztelő ünnepét zengi, majd az életforrás-erejű, kőgalambszáj-megnyitót, tollrebbentőt (nyári vagy őszi) *Reggeli fény* után eljön a csöndhözó, hóleplel a magot (a jövőt) őrző tél (*Tél*). A versek azt tudatosítják az olvasóban, hogy a változó természettel együtt mozog, halad előre az ember élete is: egy sejtett, talán nem várt,

de bizonyosan eljövő végső hóhullásig. S mégis, ezen a végbe (vagy inkább új kezdetbe) tartó úton ott rejlik az öröm, ott nyílnak a boldogság virágai, meglehet, éppen az apró teremtsészletekben, a kicsinyben nyilatkozik meg a hatalmas egész; a fűszálél tükörszölgje mutat rá a minden végtelenjére. Ennek a vigaszt nyújtó gondolatnak egyik legszebb foglalata Christine Busta *Sorok egy karácsonyi lapra* című költeménye: „Ha nem is találna ránk az angyal: / hoz helyette zöld hírt majd a földről / a köves út szélén gyertyálló/ökörfarkkórószál, / s felragyog a pitypang bóbítája / fénylőn, mint a betlehemi csillag.” Igen. A természet az Úr nyelve, s ha tiszta, kitárt szívvel-lélekkel figyelünk rá, a fénylő pitypangbóbíta csillámcséppjében megpillanthatjuk magát a megváltó, fényárasztó betlehemi Csillagalakot.

A versek – a szerzői és a nemzetbeli különbözőségekből is fakadó – sokszínűségük mellett is közös hitvallásként hirdetik a „kutyahúséggel kötődöm a fákhöz” (Helga M. Novak: *Kutyahúség*) érzését, a természet szépségét, s a titoktáró felismerést: a hóviháros karácsonyestén a könyvlelapon önfeledten araszoló, „habzó május” emlékéit avagy jövőképét elhozó „csöppnyi katicabogár” ráébredszthet minket a lét értelmére – a pillanatmegélő, tudatos, Teremtésben gyönyörködő, világszerető élet erejére. Arra, hogy az életet – szeretettel és minden pillanatban éber tudatossággal – élni kell. E tudatosságnak megfelelően a kötet verseinek világában az ember a természet szerves része, az ember és az őt körülvevő teremtett világ egymásba lényegül: „Pihefészék a nevetésed, / és úgy ring, akár a szél.” (Georg Bydlinksi: *Nyárfapihék*); „Napraköröző a szívem, mindig a fényt keresi” (Hilde Domin: *Tájékozódás*). S ebből az állapotból fakad a remény: az élet értelme megtalálható, legalábbis megsejthető; meglehet – miként a katicabogár példája

mutatta –, éppen a természetben, a természet által. Ezért lehet „Időtlen bennünk a remény: / ittlétünk / Itteni értelmét megtalálni” (Hans Werthmüller: *Chasseral* – talán nem véletlenül ez a kötet záró verse).

Az ember csak akkor lehet boldog, ha a természet részeként él, annak rendjébe tagozódik. Minden beavatkozás ebbe a rendbe, még ha a tudomány nevében történik is, ősi, eredendő egységet bont meg: „Csont csont mellett: / egyek a halálban is. / Mikor rájuk lelték végül: / hatvanezer éve/porladtak így már. / S párja kezét kivették a férfi kezéből” (Heinz Kahla: *Páros lelet*). Mert a legfontosabb a kapcsolat, a közösség. A halálban is egymás kezét fogó emberpár is része a láncnak, melyben egymásba fonódik minden élő a Teremtésben. S ha egyik élet megérzi a másik élet szívdobbanását, szeretetből fakadó lélekrengését, feltámad benne az életöztön. Mint a nagyvárosi gesztenyefában, aki „betonba / ágyazottan / egy rigóért / él még / mely teljesen/más idő szerint / éjjel / dalol / a csúcán” (Alfred Gesswein: *Nagyvárosi gesztenyefa*). A versek azt tanítják tehát, hogy a másikban, a másik által nyerhetünk életet. Hiszen a természet hívó szava a másikra figyelés létmegtartó fontosságára eszméltet; a természethez, a napfivérhez, holdnővérhez való Assisi Ferenc-i odafordulás, a világgal való együttlűktetés ráébredszthet minket az emberi kapcsolatok szükségességére. Mert „Milyen szomorú is az ember, ha elfelejti/a másik...” (Erika Burkart: *Együtt*), aki önmagába fordulva jár körbe-körbe, elfeledvén a szomszéd házra figyelés tétjét, reményt adó csodáját: miként egykor „odaát az istállóban” született meg a Gyermeke, úgy – örömben-nevetésben, fájdalomban-szenvedésben, egy segélykérő mosolyban vagy fáradt mozdulatban – most, ma is, mindennap visszanézhet ránk a szomszéd házból Krisztus arca. S ez a kegyelmi lehetőség

felülírja a nagypénteki felelősségvárító magyarázkodást: „Tehetünk talán róla, / hogy közel kétezer éve Palesztinában / azzal az emberrel történt valami? / Nem volt ott egyikünk sem” (Franz Hohler: *Nagypéntek*). De most itt vagyunk, s a legkisebb cselekedettel megkezdhetjük a jóvátételét annak, amit az ember kétezer éve a Legnagyobbval elkövetett. Szeretet a másik iránt, szeretet a természet: minden élő iránt – a küldetéses, szerető, áldozatos, bárány-tiszta lét a jövő záloga; mert „Heródes vára porba omlik, / ha falainál a bárányok / rázendítenek” (Christine Busta: *Evangélium*). Számomra – fenntartva a személyes értelmezés jogát – ez a versek egyik fő üzenete, örömhíre.

Az erőteljes, egyedi képiségű („pókhálóangyalhajas fenyő”, „fecskék körhintája köröttünk az ég”, „rovarok násztornyai”) és kivételes zeneiségű – Erdélyi Z. János szerint is az eredetig gyakran jócskán felülmúló zeneiségű – versek a természet szeretetét zengik, s ekképpen küldetést teljesítenek, elének tárják a „napnyugati fo-

gyó zöldet”, reményt adnak, s nem utolsósorban megmutatják az igazi, a természet harmóniájából ihletet merítő, a fa-, bokor- és virágmuzsikát szavakba öntő-mentő költészetet. A kötet nem csupán versfordítások összessége, antológia, versgyűjtemény; sokkal több annál: egységes alkotás, üzenet – s mindez Cseh Károly érdeme, aki értő gondoskodással válogatta egybe a német nyelvű költeményeket, és saját költői tehetségével, verszene-teremtő ösztönével-tudásával gazdagítva nyújtotta át ezeket az élő, kérdéseket feltevő, ugyanakkor válaszokat is kínáló verseket az olvasóknak. Köszönet érte a magunk és a kötetben szereplő német, osztrák és svájci költők nevében is.

Minden fordításkötet – mivel más népek irodalmát anyanyelvünkön közvetíti – egyúttal a magyar nyelv ünnepe is. A magyar nyelv és a széphalmi mester évében, a fordító Kazinczyra is emlékezvén és Cseh Károly *Kutyahűség* című (küllemében is elegáns, borítóján a természet zöldjét idéző) könyvét olvasva gondoljunk erre is!

(Kutyahűség. Német, osztrák, svájci költők versei Cseh Károly fordításában. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2008)